

บทที่ 5

แนวทางการจัดการการใช้คนตรีพื้นบ้านล้านนาเพื่อการส่งเสริม สุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง

บทนี้เป็นการศึกษาเพื่อเสนอแนวทางการจัดการการใช้คนตรีพื้นบ้านล้านนาเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปางอำเภอเมือง จังหวัดลำปางซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ดังนี้

5.1 การศึกษาเพื่อหาแนวทางของการจัดการที่เหมาะสมของการใช้คนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง

5.1.1 สรุปปัญหาของการจัดการการใช้คนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง

5.1.2 การศึกษาและเก็บข้อมูลความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงแนวทางที่เหมาะสมของการจัดการการใช้คนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง

5.1.3 การวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางของการจัดการที่เหมาะสมของการใช้คนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง

5.2 แนวทางการจัดการการใช้คนตรีพื้นบ้านล้านนาเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง

5.2.1 รูปแบบของคนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง

5.2.2 การจัดการการใช้คนตรีพื้นบ้านล้านนาเพื่อการส่งเสริมสุขภาพในโรงพยาบาลศูนย์ลำปางอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

5.2.3 งบประมาณสนับสนุน

5.2.4 แนวทางของการจัดการการใช้คนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง

ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

5.1 การศึกษาเพื่อหาแนวทางของการจัดการที่เหมาะสมของการใช้ดนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง

หัวข้อนี้เป็นการศึกษาเพื่อหาแนวทางของการจัดการที่เหมาะสมของการใช้ดนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปางอำเภอเมือง จังหวัดลำปางมีขั้นตอนของการศึกษา ดังนี้

5.1.1 สรุปปัญหาของการจัดการการใช้ดนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง

จากการศึกษาในบทที่ผ่านมาพบว่าปัญหาของการจัดการการใช้ดนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง สรุปได้ว่า วงดนตรีที่บรรเลงเป็น วงดนตรีไทย ซึ่งบุคลากรที่มาร่วมบรรเลงส่วนใหญ่เป็นบุคลากรของทางโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง รวมทั้งข้าราชการเกษียณและผู้มีจิตอาสาช่วยสนับสนุน ในสภาพการณ์ที่เป็นอยู่ค่อนข้างขาดแคลนบุคลากรที่ร่วมบรรเลงดนตรี และจำนวนลดลงอย่างต่อเนื่อง ขาดผู้รับผิดชอบดำเนินการประสานงานและควบคุมวงตลอดจนบุคลากรไม่มีเวลา ขาดการฝึกซ้อมร่วมกัน ทำให้วงดนตรีขาดความสมบูรณ์และการบรรเลงขาดอรรถรส รวมทั้งขาดการจัดการดูแลเครื่องดนตรี การเก็บรักษา และขาดแคลนงบประมาณสนับสนุนที่เหมาะสมจึงทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมายเพื่อการส่งเสริมสุขภาพเท่าที่ควร

5.1.2 การศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะถึงแนวทางที่เหมาะสมของการจัดการการใช้ดนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง

เป็นการศึกษาเพื่อรวบรวมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจาก ประชาชนผู้ใช้บริการโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล แพทย์ และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อจะได้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะมาประกอบในการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมของการจัดการการใช้ดนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปางต่อไป

การดำเนินการในส่วนนี้ผู้ศึกษาใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ซึ่งเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนาของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ซึ่งคัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบจงใจ (Purposive Sampling) จากซึ่งประกอบด้วย ประชาชนผู้ใช้บริการโรงพยาบาล เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล แพทย์ และนักวิชาการที่เกี่ยวข้องจำนวน 25 คน ในประเด็นการสนทนาเกี่ยวกับแนวทางของการจัดการที่เหมาะสมของการจัดการการใช้ดนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปางซึ่งผลของการสนทนากลุ่มครั้งนี้ สรุปได้ว่า

1) รูปแบบของการจัดการการใช้ดนตรี ที่ใช้เพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาล ศูนย์ลำปางให้ประสบผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมายนั้น ภาคประชาชนในชุมชนต้องมีส่วนร่วมอย่างสำคัญโดยมีการนำเสนอดนตรีที่มีความเป็นเอกลักษณ์ และนำดนตรีพื้นบ้านล้านนา เข้ามา มีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดความรู้สึกถึงความคุ้นเคยกับวิถีชีวิต และเบี่ยงเบนความเครียดที่เผชิญในโรงพยาบาล ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนที่อยู่โดยรอบโรงพยาบาล ชมรมจิตอาสา และชมรมดนตรีพื้นบ้านล้านนา จึงสามารถเป็นหลักสำคัญในการใช้ดนตรีพื้นบ้านล้านนาเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ ซึ่งการใช้ดนตรีเพื่อการฟังที่จะช่วยบำบัดและสร้างเสริมสุขภาพ ดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่โรงพยาบาล ในช่วงเวลาที่ผ่านมา

2) การดำเนินงานการใช้ดนตรีพื้นบ้านล้านนาเพื่อการส่งเสริมสุขภาพในโรงพยาบาล ลำปาง เห็นควรประสานขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องภายนอกโรงพยาบาล ในท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลนครลำปาง สถาบันการศึกษาที่อยู่ในเขตเทศบาลชมรมอนุรักษ์ดนตรีพื้นเมือง ศิลปินล้านนา และกลุ่มจิตอาสาต่างในจังหวัดลำปาง

3) กิจกรรมและการดำเนินการบรรเลงเพลงดนตรีพื้นบ้านล้านนาในโรงพยาบาล ควรมุ่งเน้นไปที่ ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุที่ มารอคอยเพื่อรับรักษา หรือ ที่มาดูแลผู้ป่วย และญาติ ในโรงพยาบาลศูนย์ลำปางเพื่อให้เกิดความผ่อนคลายความเครียด และความวิตกกังวล และเพื่อให้สุขภาพจิตที่อยู่ในสถานะที่ดี อีกทั้งยังเพิ่มความตระหนักในคุณค่าของดนตรีพื้นบ้านล้านนาได้อีกประการหนึ่ง

4) รูปแบบการบรรเลง ควรคำนึงถึง ความเหมาะสมกับสถานะผู้ฟัง ทั้งผู้ป่วย และญาติ ในเรื่องของจังหวะ และทำนอง ตลอดจนความดัง ของเสียงที่บรรเลงออกมา และสิ่งที่สำคัญประการหนึ่งคือลักษณะและแนวเพลงบางประเภทที่ไม่ควรนำมาเล่นในโรงพยาบาล คือ รูปแบบเพลงที่ใช้บรรเลงในงานอวมงคล เช่นงานศพ หรือเพลงที่ใช้ประกอบพิธีกรรมที่สำคัญที่ใช้พระราชพิธีในราชสำนัก แต่บทเพลงที่ควรนำมาบรรเลง คือ บทเพลงที่ให้ความเพลิดเพลิน ให้ความผ่อนคลายเกิดความรื่นรมย์

5) การเล่นดนตรีถือเป็น ศิลปะที่ต้องแสดงออก (Performance Art) ด้วย ลูกเล่นของนักดนตรีผู้บรรเลง และ ความไพเราะขม่อมแจ่มใสของนักร้อง แต่ยุคสมัยที่ปรับเปลี่ยนไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ ทุนนิยม การเล่นดนตรี จึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย ดังกล่าวจึงควรเปิดกว้างให้นักดนตรีที่ผ่านการเล่นแบบอนุรักษ์นิยม ได้มีโอกาสเสนอนวัตกรรมใหม่ ให้เปิดกว้างสำหรับคนทุกชาติพันธุ์ เช่นการดัดแปลงเพลงลูกทุ่งเป็นเพลงบรรเลงดนตรีพื้นบ้านล้านนา การใช้ดนตรีชาติพันธุ์ต่างๆ เพื่อให้ผู้ฟังที่คุ้นเคยกับการฟังเพลง

ดังกล่าว ได้ติดตามเพราะบางบทเพลง ทำให้ผู้ฟังระลึกถึง คินวันเก่าๆ ที่เคยฟังในอดีตอย่างมีความสุขที่ผ่านมา ทำให้สามารถเบี่ยงเบนความเครียด หรือ ความวิตกกังวลต่างๆ นานาได้

5.1.3 การวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางการจัดการที่เหมาะสมของการใช้ดนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง

เป็นการวิเคราะห์เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมของการใช้ดนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปางซึ่งจะมีขั้นตอนของการพิจารณา โดยนำผลการศึกษาดูการใช้ดนตรีในการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปางและปัญหาของการจัดการการใช้ดนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง ซึ่งได้ศึกษาไว้ในบทที่ 4 รวมทั้งความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของประชาชนผู้ใช้บริการ โรงพยาบาล เจ้าหน้าที่โรงพยาบาล แพทย์ และนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง ในตอนที่ผ่านมา ตลอดจนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ซึ่งได้เสนอไว้ในบทที่ 2 นำมาประกอบกันในการวิเคราะห์และพิจารณา

ซึ่งผู้ศึกษามีความเห็นว่า รูปแบบของดนตรีที่เหมาะสมเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง ควรเป็นดนตรีพื้นบ้านล้านนา ทั้งนี้ เนื่องจาก โรงพยาบาลศูนย์ลำปาง มีปัญหาเรื่องของการขาดแคลนบุคลากรทางด้านดนตรี ทำให้การบริการขาดรรถรสในการรับฟัง และอาจส่งผลต่อสภาวะสุขภาพ การใช้ดนตรีประเภทอื่นๆ อันได้แก่ ดนตรีบรรเลงคลาสสิกหรือดนตรีสากลมาบรรเลง อาจทำให้ประชาชนผู้รับฟังนั้นเกิดความรู้สึกไม่อยากฟังซึ่งหรือก่อให้เกิดความเครียดเพิ่มขึ้น เนื่องจาก ประชาชนที่เกี่ยวข้อง ที่อยู่ใน โรงพยาบาลศูนย์ลำปางที่มีทั้งผู้ป่วยและญาติ ซึ่งเป็นคนในพื้นที่ถิ่นเมืองเหนือนั้น คู่กันเคยกับการได้รับฟังเพลงที่คุ้นหู และเพลงคำเมืองในอดีตการนำดนตรีพื้นบ้านล้านนามาบรรเลงให้รับฟังจะทำให้เกิดความคุ้นเคย และความผูกพันในวิถีชีวิต และความทรงจำ จะทำให้เกิดการบำบัดความเครียด และผ่อนคลายได้ดีกว่า

ในการจัดการที่เหมาะสมของการใช้ดนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง ควรใช้วิธีการอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมในจังหวัดลำปาง โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชนโดยรอบ ศิลปินพื้นบ้าน ชุมชนดนตรีพื้นบ้าน ชุมชนจิตอาสา และหน่วยงานต่างๆ เข้ามาใช้พื้นที่ร่วมกับโรงพยาบาลลำปาง เพื่อความร่วมมือในการส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ซึ่งในการส่งเสริมสุขภาพดังกล่าว ชาวชุมชน หรือศิลปินท้องถิ่น ชุมชนดนตรีพื้นบ้านต่างๆ ชุมชนจิตอาสา ที่อยู่โดยรอบสามารถเข้ามามีส่วนร่วม หรือเป็นหลักสำคัญในการใช้ดนตรีพื้นบ้านล้านนา ในการบรรเลง

เพื่อการส่งเสริมสุขภาพ ในโรงพยาบาลลำปาง ได้เป็นอย่างดีซึ่งสะท้อนให้เห็นได้จากความร่วมมือของประชาชนในชุมชนที่ร่วมมือดำเนินกิจกรรมของส่วนรวม

5.2 แนวทางการจัดการการใช้ดนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง

หัวข้อนี้เป็นการเสนอแนวทางการจัดการการใช้ดนตรี เพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปางซึ่งประกอบด้วยหัวข้อต่างๆ ดังนี้

5.2.1 รูปแบบของดนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง

รูปแบบของดนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง คือ ดนตรีพื้นบ้านล้านนา เนื่องจาก มีความเหมาะสมกับสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนชาวจังหวัดลำปาง

ดนตรีมีผลต่อสุขภาพของบุคคลทั้งด้านร่างกายและจิตใจและจิตวิญญาณ กลไกของดนตรีต่อบุคคลขึ้นอยู่กับการบำบัด เพื่อลดอาการเจ็บปวด หรือเพื่อผ่อนคลายและลดความวิตกกังวล ดนตรีมีผลต่อบุคคลจากการรวมตัวของคลื่นเสียงและความถี่พื้นฐานของร่างกายจากการเต้นของหัวใจ ทำให้เกิดการสั่นสะเทือนจากอะตอมไปยังทุกส่วนของร่างกาย รวมทั้ง การรับเสียงดนตรีทางหูสู่ระบบประสาท และกระบวนการทางเคมีในร่างกาย ทำให้ดนตรีมีผลต่อสุขภาพของบุคคลและรวมถึงเกิดการรักษาระดับจิต ในการใช้ดนตรีบำบัดควรมีการเลือกเพลงและใช้ระดับเสียงที่เหมาะสมและคำนึงถึงปัจจัยด้านต่างๆ ที่มีผลต่อประสิทธิภาพของดนตรี ในการส่งเสริมสุขภาพของบุคคล¹¹³

วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ สภาพภูมิประเทศ อากาศ ฤดูกาล และสิ่งแวดล้อมต่างๆล้วนมีส่วนสำคัญก่อให้เกิดศิลปวัฒนธรรมนานา การเกิดขึ้นของบทร้องเล่นและเพลงพื้นบ้านภาคเหนือก็เช่นกัน ที่มีเนื้อหาและรูปแบบล้วนผูกพันกับวิถีวัฒนธรรมและธรรมชาติรอบตัว

วัตถุประสงค์ในการบรรเลงดนตรีล้านนานั้น เป็นการนำมาใช้ประกอบพิธีกรรมบางประเภทในบางครั้งก่อน ตามศรัทธาและความจำเป็น อันเป็นจารีต ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา ครั้นกาลเวลาผ่านไปนานเข้า ชนล้านนามีภูมิปัญญามากขึ้นอารยธรรมสูงขึ้น เกิดสุนทรียะธรรมมากขึ้น จึงเริ่มนำดนตรีเข้ามาเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตประจำวัน กลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต เช่น การนำมาบรรเลงประเพณีอวมงคล คลายเครียด และนำติดตัวไปแอ้วสาวตามหมู่บ้านต่างๆ เครื่องดนตรีมักทำขึ้นในรูปแบบเรียบง่าย ไม่ประณีตสวยงาม เพราะต้องการ “เสียงที่ดังออกมา” มากกว่าอย่างอื่น ส่วนมาก

¹¹³ ศศิธร พุ่มดวง “ดนตรีบำบัด” สงขลานครินทร์เวชสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ปีที่ 23 3 2548 หน้า 186

จะใช้ในยามที่เป็นบ่าว (หนุ่ม) เมื่อแต่งงานไปแล้วก็เลิกใช้ ตั้งหน้าทำไร่ทำนาทำสวน สร้างฐานะให้ครอบครัว นอกจากผู้ที่มิไกรักศิลปะด้านนี้เท่านั้น ที่ยังนำมาเล่นในบางโอกาส

1) ลักษณะของวงดนตรีพื้นบ้านล้านนา

ดนตรีในล้านนาแบ่งเป็น 3 ประเภท ดังนี้

1.1) ประเภทดนตรีพิธีกรรม ใช้พิธีกรรมต่างๆ ดั้งเดิมของชาวบ้าน ได้แก่ การฟ้อนผี เพลงสวดในวัด วงดนตรีที่ใช้เป็นวงปี่พาทย์ และฆ้อง

1.2) ประเภทดนตรีบรรเลง ขับกล่อม เป็นเพลงที่บรรเลงทั่วไปเพื่อความเพลิดเพลิน รื่นรมย์ วงดนตรีที่ใช้เป็น ประเภท เครื่องสาย

1.3) ประเภทดนตรีในราชสำนักล้านนา สมัยเจ้าชายาดาราศรมิ เป็นการบรรเลงเพื่อถวายเคารพและความจงรักภักดี มีการแต่งเพลงและบรรเลงเฉพาะแบบ

ดังนั้น ดนตรีพื้นบ้านล้านนาที่เหมาะสมที่จะใช้บรรเลงในโรงพยาบาล ควรเป็นรูปแบบการบรรเลงขับกล่อม เพราะ แทรกซึมอยู่ใน วิถีชีวิตและการเติบโต และมีความผูกพัน มาตั้งแต่เด็กจนเข้าวัยชรา

จากอารมณ์เพลงที่ได้ฟังทำให้เกิดการตีความ ในเสียงเพลงที่แตกต่างกัน ตามเสียงที่ได้ยิน และคุ้นเคย โดยอาศัยความเชื่อที่ส่งต่อกันมา อาทิเช่น จากเสียงดนตรีที่ใช้ในงานศพ ก็ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในโรงพยาบาลเพราะถือว่าเป็นมงคล การบำบัดรักษาตามความเชื่อเรื่องการฟ้อนผี โดยเฉพาะผู้ที่เป็นฆ้อง การบรรเลงดนตรีในลักษณะ ดังกล่าวกระตุ้นให้ร่างกายที่เป็นผู้รับสาร จากเทพนั้น เพื่อช่วยในการบำบัดรักษา การได้ยินจังหวะและทำนองดังกล่าวก็จะเกิดความรู้สึกถึง การได้รับการรักษาจากบรรพบุรุษ ที่เข้าร่างกายด้วย¹¹⁴

ลักษณะของวงดนตรีพื้นบ้านล้านนา การดนตรีในสมัยหรือยุคไหนมี 2 แบบ ได้แก่

แบบที่ 1 เรียกว่า “วงพาทย์-ฆ้อง” หรือ “วงปี่ด-ก้อง” รับรูปแบบ วิธีการมาจากชนเผ่ามอญ ซึ่งนักวิชาการดนตรีในปัจจุบันนิยมเรียกว่า “วงปี่พาทย์มอญ”

วงพาทย์-ฆ้อง หรือวงปี่ด-ก้อง ไม่มี “ระนาด” ทั้งระนาดเอก และระนาดทุ้ม ซึ่งตรงกับการผสมวงปี่พาทย์เครื่อง 5 อย่างเบาในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้นของภาคกลาง ดังเอกสาร ที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ส่วน “ระนาดเอกไม้ และระนาดทุ้มไม้” ที่เข้า

¹¹⁴ สัมภาษณ์ อาจารย์พิพัฒน์พงศ์ มาศิริ อาจารย์ดนตรีพื้นบ้านล้านนา วิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยพายัพ 7 กรกฎาคม 2557

มาผสมวงอยู่ด้วยกันขณะนี้ น่าจะเกิดขึ้นในช่วงพุทธศักราช 2306 - 2413 สมัยพระเจ้ากาวิโรรสุนทรียวงษ์ เจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ 6 พระองค์เคยศึกษาที่ กรุงเทพฯ เป็นเวลานานพอสมควรก่อนนี้จะกลับขึ้นมาครองนครเชียงใหม่ ดังมีหลักฐานชัดเจนว่าเป็นผู้นำครูดนตรี (ปี่พาทย์) ซึ่งบรรดาศิษย์ของครูนั้น ได้กลายเป็นกำลังสำคัญในการถ่ายทอดวิชาของพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 แห่งราชวงศ์จักรี ระหว่างปีพุทธศักราช 2452 - 2476 โดยตลอด¹¹⁵

วงปี่พาทย์ เป็นวงที่ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีประเภทตี เป่า และเครื่องประกอบจังหวะ ใช้บรรเลงในงานพระราชพิธี และพิธีต่างๆ แบ่งได้ 3 ขนาด คือ

- 1) วงปี่พาทย์เครื่องสิบ ระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ ปี่ใน ฉิ่ง ตะโพน กลองทัด
- 2) วงปี่พาทย์เครื่องห้า แบ่งออกเป็น 2 ชนิด ได้แก่ ปี่พาทย์เครื่องห้าอย่างหนัก จะใช้สำหรับการบรรเลงใน การแสดงมหรสพ หรืองานในพิธีต่างๆ ซึ่งจะประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีต่างๆ ดังนี้คือ ฆ้องวงใหญ่ ปี่ใน กลองทัด ตะโพน และฉิ่ง ปี่พาทย์เครื่องห้าอย่างเบา ประกอบไปด้วยเครื่องดนตรีต่างๆ ดังนี้คือ กลองชาตรี ฆ้องคู่ ฉิ่ง ปี่ และทับหรือโทน
- 3) วงปี่พาทย์เครื่องคู่ เหมือนวงปี่พาทย์เครื่องห้า เพียงแต่เพิ่มระนาดทุ้ม และฆ้องวงเล็กเข้าไป วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ เหมือนวงปี่พาทย์เครื่องคู่ เพียงแต่เพิ่มระนาดเอกเหล็กและระนาดทุ้มเหล็กเข้าไป¹¹⁶

ภาพที่ 5.1 แสดงลักษณะวงปี่พาทย์ (พาทย์ก้อง)

¹¹⁵ มงคล เปลี่ยนบางช้าง บทร้องเล่นเพลงพื้นบ้านภาคเหนือ และบทวิเคราะห์ แม่เ็ด กรุงเทพฯ 2548

¹¹⁶ ชิริยุทธ ขวงศรี การดนตรี การขับ การฟ้อน ล้านนา สำนักพิมพ์เมืองนวัตน์ เชียงใหม่ 2540 หน้า 1 - 5

แบบที่ 2 เป็นวงเฉพาะกิจ นำมาบรรเลงด้วยศรัทธา ปัจจุบันกลายเป็นวงดนตรีพื้นเมืองล้านนาที่เดิมมีชื่อว่า “วงสะล้อซอซึง” แต่ปัจจุบันมีชื่อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า “วงซึงสะล้อ”

ภาพที่ 5.2 แสดงลักษณะวง ซึงสะล้อ

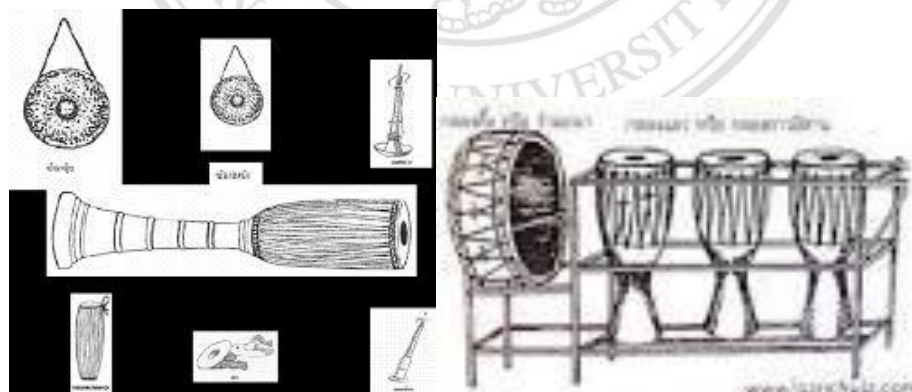
จากหลักแนวคิดของดนตรีบำบัด ที่นำดนตรีไปใช้อย่างเป็นระบบเพื่อให้บุคคลผ่อนคลาย เปลี่ยนแปลงอารมณ์ พฤติกรรมและการทำงานของร่างกาย แบ่งเป็นลักษณะดังนี้

ดนตรีที่ใช้ในการลดปวด ควรมีลักษณะจังหวะสม่ำเสมอ ไม่มีเสียงแหลมหรือเร่งเร็ว เสียงดนตรีนุ่มพริ้ว และยังทำให้เกิดอาการง่วง

ดนตรีเพื่อความผ่อนคลายและความวิตกกังวล การใช้ควรเป็น live music และผู้ฟังมีส่วนร่วม (active listening) ด้วย คือความวิตกกังวลจะลดลงเมื่อได้มีนักดนตรีเล่นให้ฟัง ประกอบกับ ความชอบในดนตรี เช่นร้องเพลงคลอร่วมด้วย

ดังนั้น ปัจจัยที่มีผลต่อการฟังดนตรี ได้แก่ ความชอบ ลักษณะดนตรี ความดังของเสียง การที่มีนักดนตรีเล่นให้ฟังหรือเปิดเทปเสียงให้ฟัง การใช้ดนตรีเป็นรายกลุ่มหรือรายบุคคล และอารมณ์ของผู้ฟัง เพราะดนตรีที่เข้ากับอารมณ์จะทำให้เกิดการสัมผัสเพื่อนในความถี่เดียวกับความถี่พื้นฐานของร่างกายส่งผลต่อความรู้สึกของบุคคลนั้น ดังนั้นถ้าบุคคลอยู่ในอารมณ์โกรธ ก็ให้ฟังดนตรีที่เข้ากับอารมณ์โกรธหรือดนตรีกระตุ้น 3 นาที หลังจากนั้น จึงค่อยปรับให้เป็นดนตรีที่ช่วยทำให้เกิดการผ่อนคลาย¹¹⁷

การเลือกวงดนตรีเพื่อใช้บรรเลงเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ นั้นควรเป็นวงดนตรีดีกว่าการเปิดแผ่นให้ฟัง เพราะ การบรรเลงจัดเป็น Performance art ทำให้ตาหูฟัง และไม่รบกวนผู้ฟังในด้านเสียง คือ มีเสียงที่ไม่แหลมสูง หรือทุ้มดังจนเกินไป ดังนั้นวงที่ไม่เหมาะจะนำมาเล่นบรรเลงในโรงพยาบาลคือ วงปี่พาทย์ (หรือวงพาทย์-ก้อง) เป็นวงดนตรีที่ให้เสียงประสมสูงและดัง จนเกิน เนื่องจากฆ้อง (ก้อง) ที่ทำจากโลหะ เมื่อบรรเลงทำให้เกิดเสียงแหลม เสียงสูง ระนาดก็เช่นเดียวกันให้เสียงที่สูง เว้นแต่จะใช้ระนาดทุ้ม ซึ่งการเลือกเครื่องดนตรีให้เหมาะสมกับวง อาจเป็นข้อจำกัดการบรรเลงได้ เพราะอาจไม่มีผู้ชำนาญ ครบทุกชิ้น เครื่องประกอบจังหวะที่ดังมากเกินไปเช่น ฉาบ ที่ไม่ทำให้ผู้ฟังเกิดความผ่อนคลาย หรือบ่าบัดอารมณ์เครียด แต่ยังคงกระตุ้นให้เกิดความเครียด และอึดอัด วิตกกังวลเพิ่มขึ้น

ภาพที่ 5.3 ส่วนประกอบ วงดนตรี พาทย์- ก้อง

ดังนั้น วงดนตรีที่เหมาะสมคือ วงสะล้อ ซอ ซึง เพราะ เป็นวงที่เป็นลักษณะเครื่องสาย บรรเลงโดยการดีด และสี อาจมีเครื่องประกอบจังหวะที่ไม่ดังจนเกินไป เช่น

¹¹⁷ ศศิธร พุ่มดวง การดนตรี การขับ การฟ้อน ล้านนา สำนักพิมพ์เมืองนารัตน์ เชียงใหม่ 2540 หน้า 186-188

กลอง และการให้เสียงที่พริ้วไหว เช่นขลุ่ย นั้นทำให้ผู้ฟังรู้สึกถึงความหมายและอารมณ์ จากเสียงเพลงตามจินตนาการที่ได้เคยได้เห็นและ ได้ยินมา ส่งผลต่อสภาวะสุขภาพ ของผู้ ที่ได้ฟัง และ อิริยาบถ ของผู้บรรเลงที่เป็นธรรมชาติ ให้ความเป็นอันเองกับผู้ฟัง ทำให้ ผู้ฟัง ก่อให้เกิด การใช้สมรรถนะ จากตัวเองเพื่อบำบัดความเครียดและความวิตกกังวล ให้ หหมดไปได้

ภาพที่ 5.4 แสดง องค์ประกอบ เครื่องดนตรี ในวงสะล้อ ซอ ซึง ขลุ่ย

ภาพที่ 5.5 การบรรเลงวง สะล้อ ซอ ซึง ในบรรยากาศ ที่ไม่เป็นทางการ

2) องค์ประกอบของเครื่องดนตรี ล้านนา

เครื่องดนตรีได้ถูกจัดออกเป็นประเภทตามลักษณะเฉพาะของเครื่องดนตรีนั้น ได้เป็น 4 ประเภท คือ เครื่องดีด เครื่องสี เครื่องตี และเครื่องเป่า ดังนี้

2.1) เครื่องดีด ได้แก่

2.1.1) ซึ่ง เป็นเครื่องดนตรี ประเภท ดีด รูปร่างคล้าย “พิณ หรือซุง” ของ ภาคอีสาน หรือคล้าย กีตาร์ ของชาวตะวันตก น่าจะเกิดขึ้นมาในระยะเวลา

ใกล้เคียงกับสะล้อ ซึ่งที่ใช้อยู่ทั่วไป มี 3 ขนาด แบ่งเป็น คือซิ่งเล็ก ซิ่งกลาง ซิ่งใหญ่ ให้เสียงที่ต่อเนื่องในการรับฟัง

ภาพที่ 5.6 ซิ่งที่ใช้บรรเลง

2.1.2 พิณเป็ยะ เป็นเครื่องดนตรี ประเภท “ดีด น่าจะเกิดหลัง “ซิ่ง” เพราะต้องใช้เทคโนโลยีขั้นสูง ทั้งด้านการสร้าง ส่วนการบรรเลง มี 2 สาย ต่อมาจึงพัฒนาเป็น 3 สาย 4 สาย จนถึง 7 สาย เป็ยะ ไม่นิยมนำมาบรรเลงผสมวง เนื่องจากเสียงที่บรรเลงออกมานั้น เบา เหมาะสำหรับใช้ประเทืองอารมณ์และบรรเลงในสถานที่เงียบสงบแต่เพียงชิ้นเดียว ไม่เหมาะที่จะนำไปบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีชนิดอื่น เพราะเครื่องดนตรีอื่นจะดังกลบเสียงหมด

ภาพที่ 5.7 แสดงพิณเป็ยะ และการบรรเลง

2.2) เครื่องสี ได้แก่ สะล้อเล็ก สะล้อกลาง สะล้อใหญ่ ให้เสียงที่แตกต่างกัน บางชิ้นให้เสียงที่สูงแหลม ต้องเลือกใช้อย่างเหมาะสม เพื่อประกอบวง ให้เกิดเสียงที่นุ่มนวล

ภาพที่ 5.8 แสดงลักษณะระนาด ขนาดต่างๆ

2.3) เครื่องตี กระทบกระทั่งด้วย “ไม้” ได้แก่ กรับ กระทบกระทั่งด้วย “โลหะ” ได้แก่ ฉิ่ง กระทบกระทั่งด้วย “หนังสัตว์” ได้แก่ กลอง ทำให้ผู้ฟังการความรู้สึก สนุกสนานได้ในบางจังหวะ แต่เสียงที่แหลมของฉิ่ง ต้องเลือกให้เหมาะสมกับบริบทที่ บรรเลง อาจไม่จำเป็นนักในการบรรเลงเพื่อส่งเสริมสุขภาพในล้านนา การสั่นสะเทือน ของกลองที่มากเกินไปทำให้ผู้ป่วยไม่สุขสบาย เนื่องจาก ผลของการสั่นสะเทือนที่เข้าไป รบกวนระบบต่างๆของร่างกายได้มาก

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 5.9 ฉิ่ง กรับ กลอง

2.4) เครื่องเป่า ได้แก่

2.4.1) ขลุ่ย ภาษาถิ่นล้านนา เรียกว่า “ขลุ่ยตาด” เป็นเครื่องดนตรีประเภท “เป่า” แต่ไม่เหมือน ปี่ เพราะ ปี่มีลิ้นที่ทำให้เกิดเสียง แต่ ขลุ่ยไม่มีลิ้น แต่ใช้วัสดุ อุดให้ลมผ่านน้อยที่สุด เรียกว่า ตาด ทำให้เกิดเสียง ขลุ่ยขนาดเล็กๆที่ให้เสียงสูง แหลม อาจทำให้เกิดความรำคาญ และไม่ สุขสบายของผู้ป่วยและญาติ ผู้บรรเลง

ขลุ่ยที่ชำนาญ ควรเลือกเสียงของขลุ่ยที่ฟังแล้วเกิดความนุ่มนวล พริ้วไหว และ
เกิดอารมณ์คล้อยตาม โทนเสียงต่ำ การบรรเลงเป็นจังหวะซ้ำสม่ำเสมอ

ภาพที่ 5.10 แสดงขลุ่ย ขนาดต่างๆ

2.4.2) ปี่ สำหรับใช้กับวงซอ เรียกสั้นๆ ว่า “ปี่ซอ” มีสองแบบ แบบที่ 1
เรียกว่า “ปี่จุ่ม” แบบที่ 2 เรียกว่า “ปี่แน”¹¹⁸

ปี่แนอาจไม่เหมาะสำหรับบรรเลงในโรงพยาบาล เพราะให้เสียงที่สูง และ
มักใช้ประกอบงานอวมงคล ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกอึดอัด และไม่เป็นมงคล
ส่งผลต่อจินตนาการ ต่อญาติของตนเอง อาจเพิ่มความวิตกกังวลมากกว่าเดิมได้
อีก

ภาพที่ 5.11 ปี่แน ขนาดต่างๆ

จากส่วนประกอบของเครื่องดนตรี พื้นบ้านล้านนา ดังที่กล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึง
ความแตกต่างของลักษณะของเสียงที่บรรเลงออกมา และความรู้สึกในการฟัง จากลักษณะของ

¹¹⁸ ชีรยุทธ ขวงศรี การดนตรี การขับ การพ็อน ล้านนา สำนักพิมพ์เมืองนวัตน์ เชียงใหม่ 2540 หน้า 5-46

วงดนตรีที่เหมาะสมในการบรรเลงในโรงพยาบาลศูนย์ ลำปาง เพื่อการส่งเสริมสุขภาพนั้น วงที่เหมาะสมคือ วงระลือ ซอ ซึ่ง ด้วยเหตุผลในด้านการประสมเสียงที่บรรเลงออกมา ตลอดจนบริบทที่ใช้สำหรับการบรรเลงสื่อให้เห็นถึงรับรู้ และอารมณ์เพลงที่ส่งผล ต่อสภาวะจิตใจและอารมณ์ของผู้ที่ได้รับฟัง ได้ดีกว่า วงพาทย์-ฆ้อง

ดังนั้น ส่วนประกอบของวงระลือ ซอ ซึ่ง นั้น ลักษณะเด่นที่สำคัญคือ ความเป็นเครื่องสาย ที่ใช้ ทั้งการดีด การตี เป็นหลักสำคัญ เพราะเสียงที่บรรเลงออกมาจากประสม เครื่องดนตรีระลือซอ และเครื่องประกอบจังหวะที่ใช้กลองกลองปึงโปึง เป็นกลองขนาดเล็กคล้ายกลองสองหน้าของภาคกลาง แต่สั้นและอ้วนกว่า ใช้ผสมวง และบรรเลงในวงระลือซอซึ่ง กล้วยพื้นเมืองในวัฒนธรรมดนตรีล้านนา พบว่าขลุ่ยยังคงมีบทบาทสำคัญในการบรรเลงดนตรีในวงพื้นเมืองล้านนาที่เรียกว่า วงระลือซอ ซึ่ง วงระลือซอซึ่งนิยมนำมาแสดงในงานประเพณี การละเล่นพื้นบ้านเทศกาลพื้นเมืองต่างๆ ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะ สามารถบรรเลงเพลงได้หลายหลาย และบรรเลงเพลงประกอบการฟ้อนต่างๆ ทำให้การบรรเลงวงระลือ ซอ ซึ่ง ส่งอิทธิพล ในด้านการรับฟังอย่างดี เพราะความสัมพันธ์ในวิถี ประเพณี และการละเล่นพื้นบ้านล้านนา ทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์คล้อยตามเสียงเพลง ที่เข้าไปใน โสต และส่วนหนึ่งในจิตใต้สำนึกของจิตใจ ทำให้เกิดความคิดคล้อยตามเสียงทำนองเพลงดังกล่าว ทำให้ลืมความเครียดและคลายความวิตกกังวลได้ในขณะหนึ่ง

3) เพลงพื้นเมืองที่ใช้บรรเลง

ประเภทของบทเพลงพื้นบ้าน บทเพลงพื้นบ้านของล้านนาก็มีเป็นบทเพลงเก่าแก่ของชาวล้านนาเอง เป็นบทเพลงที่มีนิยามกันมานานดังปรากฏในวรรณคดี โบราณ เพลงพื้นบ้านภาคเหนือจัดแบ่งเพลงตามรูปการแสดงออก โดยคำนึงถึงองค์ประกอบ 2 อย่าง คือดนตรีและเนื้อร้อง ซึ่งจะแบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 3 ประเภท ดังนี้

3.1) เพลงที่ไม่มีเนื้อร้องหรือเพลงบรรเลง หมายถึง เพลงที่เกิดจากการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีล้วนๆ โดยไม่มีการขับร้อง เพลงประเภทนี้มีทั้งการบรรเลงเดี่ยวๆ และการเล่นประสมวง โอกาสในการเล่นดนตรีมีทั้งการเล่นขับกล่อมอารมณ์ในยามว่าง การเล่นดนตรีของชายหนุ่มเวลาไปแ้วสาวในตอนกลางคืน และการเล่นในงานฉลองรื่นเริงหรือ ในพิธีกรรมต่างๆ เป็นต้น

3.2) เพลงที่มีเนื้อร้องโดยไม่มีดนตรีประกอบ คือ ลักษณะของการขับร้องเพลงพื้นบ้านที่จดจำทำนอง และเนื้อร้องสืบทอดกันต่อๆมา ใช้ร้องกันเล่น คือ ซ้อย (อ่าน

“จ้อย”) หรือ บทขับทำนองเสนาะ ซึ่งเมื่อขับจากเนื้อความที่เป็นคำประพันธ์ประเภท คร่าว-ค่าว (อ่าน “ค่าว”) ก็จะเรียกว่า จ้อย แต่หากขับจากขับจากเนื้อความที่เป็นคำประพันธ์ประเภทโคลง จะเรียกว่า จ้อยโคลง (อ่าน “จ้อยกะโลง”)

3.3) เพลงผสมหรือเพลงที่มีทั้งเนื้อร้องและดนตรีประกอบ เพลงประเภทนี้ก็คือ ซอ ซึ่งคำว่า ซอ ในภาษาพื้นบ้านล้านนาหมายถึงเพลงพื้นบ้านที่จัดอยู่ในลักษณะ เพลงปฏิพากย์ คือมีผู้ขับชายหญิงซึ่งเรียกว่า ช่างซอ (อ่าน “จ้างซอ”) ขับโต้ตอบกัน เรียกว่า เป็น คู่ถ้อง (ถ้อง-โต้ตอบกัน) ช่างซอจะต้องได้รับการฝึกฝนอย่างดี มีความเชี่ยวชาญและมีปฏิภาณตลอดจนน้ำเสียงที่ไพเราะ คนตรีที่ใช้ประกอบซอก็คือ วงปี่ซุม แต่ในท้องถิ่น บางแห่ง เช่น ที่จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน จะใช้สะล้อ-ซิง (พิณ) ประกอบ ไม่ใช้ปี่ซุม¹¹⁹

เมื่อประกอบกับ ลักษณะเพลงพื้นเมืองเป็นการจัดหมวดหมู่ของเพลงพื้นเมืองเหนือ หรือ พื้นบ้านล้านนานั้น แบ่งได้เป็น 3 ประเภทด้วยกัน คือ

ดนตรีขั้มมะ เป็นดนตรีศาสนาหรือดนตรีวัด

ดนตรีพิธีกรรม ดนตรีประเภทนี้สำหรับประ โคมในพิธีกรรม โดยมีจุดประสงค์เพื่อสร้างความเป็นมงคล สร้างความศักดิ์สิทธิ์

ดนตรีชาวบ้าน ประเภทนี้แต่เดิมนั้นความบันเทิงของชาวบ้าน คือ วงดนตรีซอ หรือ ช่างซอ ซึ่งถ้านำไปเทียบกับวงสะล้อ ซิง ที่เล่นโดยชาวบ้านทั่วไป

ดนตรีทั้งสามประเภทนั้นถือว่าดนตรี สองประเภทแรกนั้น เป็นดนตรีบริสุทธิ์ ส่วนดนตรีชาวบ้านนั้นยังมีเรื่องความรัก ความโลภ โกรธ หลงมาเป็นชูรสอยู่ เรียกว่า เป็น ดนตรีกิเลส¹²⁰

การขับซอ ถือได้ว่าเป็นวรรณกรรมท้องถิ่นล้านนาที่เป็นภูมิปัญญาทางด้านภาษาของชาวล้านนา นอกจากจะให้ความบันเทิงแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ของชาวล้านนาอีกด้วย เนื่องจากซอเป็นวรรณกรรมที่ช่างซอขับกล่อมร้องขึ้นสดๆ ในเหตุการณ์หรือเรื่องราวต่างๆ ในขณะนั้น หรือซอตามเนื้อหาที่ได้เขียนขึ้น ซอจึงเป็นการบันทึกเรื่องราวที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตชาวล้านนาไว้อย่างหลากหลาย เกี่ยวกับการดำรงชีวิตและสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาของชาวล้านนาในด้านต่างๆ

¹¹⁹ “เอกสารโครงการข้อเสนอเทศล้านนาคดีศึกษา” โครงการศูนย์ส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 2531

¹²⁰ ณรงค์ สมิทธิธรรม ดนตรีพื้นบ้านคนเมืองเหนือ สำนักศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏลำปาง 2540 หน้า 19 - 21

ทั้งซอ และวงซิ่ง ขลุ่ย สะล้อ ต่างมุ่งให้ผู้ฟังตอบสนองทางจิตวิญญาณมากกว่าทางกาย ลีลาจังหวะจึงไม่โลดโผน และเน้นความไพเราะของทำนอง และลีลาของเสียงจากเครื่องดนตรีกับเสียงขับร้องของช่างซอเป็นสำคัญ

ดังนั้น ลักษณะเพลงพื้นบ้านล้านนาที่ใช้โน้ต มีลักษณะทั้งมีเนื้อร้องและไม่มีเนื้อร้อง หรือผสมผสานทั้งสองแบบ แต่สิ่งที่ทำให้เกิดความสงบในจิตใจและผ่อนคลายนั้น เกิดขึ้นจากผู้ฟังนั้นรับฟังเสียงด้วยการตอบสนองทางจิตวิญญาณ เนื่องจากเพลงดนตรีธรรมดา และดนตรีพิธีกรรมให้ความรู้สึกเป็นศักดิ์สิทธิ์เป็นมงคล เกิดจินตนาการในการคุ้มครองปกป้อง ปกป้องรักษา ผู้ป่วยของตน ส่วนดนตรีชาวบ้านนั้น ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกผ่อนคลาย จากการรำลึกถึงความทรงจำในแต่ละช่วงที่ผ่านมา ที่เคยได้รับฟังแล้วเกิดความสุข ความประทับใจ ซึ่งในการบำบัดนั้นเป็นเพราะสมองมักจดจำสิ่งดีๆที่อยู่ในความทรงจำได้ดีกว่า ทำให้ดนตรีพื้นบ้านล้านนา นั้นเมื่อฟังแล้วทำให้เกิดการผ่อนคลายจากความวิตกกังวลได้ขณะหนึ่ง

สำหรับการขับซอโน้ต เป็นการสอดแทรกประสบการณ์ จากช่างซอต่อผู้ฟังทำให้รู้สึก คล้อยตาม ท่วงทำนองในวรรณกรรม ถ้าเป็นสิ่งที่เคยได้ยินได้ฟัง เมื่อประสมเข้ากับทำนองของเสียงสะล้อ ซึง ขลุ่ย ทำให้จิตใจ นึกถึงเรื่องราวที่เคยบันทึกไว้ และถ้านำเรื่องราวเกี่ยวกับสุขภาพ ไปสอดประสานกับเนื้อทำนองของการขับซอ นั้นจะทำให้ผู้ฟัง เกิดความรู้สึก เข้าใจและยอมรับฟัง และมีแนวโน้ม ที่จะนำเนื้อหาสาระ ด้านสุขภาพ ไปปรับใช้ให้เกิดประโยชน์กับตนเองได้

การบรรเลงบทเพลงที่นิยมมีดังนี้

เขมร ไทร โยค

ลาวคำหอม

เขมร ไล่ควาย

ลาวเจริญศรี

แขกต๋อยหม้อ

ลาวดวงเดือน

แขกมอญบางขุนพรหม

ลาวดำเนินทราย

ค้ำควากินกล้วย

สร้อยคำปาง

เงี้ยวรำลึก

แสนคำนึง

ม่านมงคล

ไต้พระจันทร์

ลาวกระแต

ลาวกระทบไม้

ล่องแม่ปิง

เนื่องจาก บทเพลงบางเพลง เป็นที่คุ้นเคยกับผู้ฟังทุกวัย การบรรเลงเพลงในรูปแบบและจังหวะที่เปลี่ยนแปลงไปบ้าง เพื่อกระตุ้นให้ผู้ฟังสนใจ ประกอบกับทำนองเพลงที่คุ้นเคย นำไปสู่ความรู้สึกผ่อนคลาย การมีผู้ร่วมร้อง กับการบรรเลงยังเป็นสิ่งที่ วงพื้นบ้านล้านนา ควรหาวิธีที่เหมาะสม อันจะก่อให้เกิดรูปแบบการแสดงดนตรี พื้นบ้าน เพื่อการส่งเสริมสุขภาพในโรงพยาบาลศูนย์ลำปางได้เป็นอย่างดี

สิ่งเหล่านี้จึงแสดงให้เห็นว่า การใช้ดนตรีพื้นบ้านล้านนาเพื่อการส่งเสริมสุขภาพกาย และสุขภาพใจ นั้นสามารถทำให้เกิดได้อย่างสัมฤทธิ์ผล ได้อย่างเป็นรูปธรรม ด้วยเหตุผลด้านจิตวิญญาณของความเป็นดนตรีพื้นบ้านล้านนา ที่แทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิตผู้ฟังที่เป็นผู้ป่วยและญาติ ที่อาศัยอยู่ในดินแดนล้านนา อีกทั้งยังก่อให้เกิดการอนุรักษ์มรดกของภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ให้คงอยู่อย่างมีคุณค่า นอกจากนี้ให้ความบันเทิงแล้ว ยังมีส่งผล ต่อคุณค่าในด้านสภาวะสุขภาพ ได้อีกประการ

5.2.2 การจัดการการใช้ดนตรีพื้นบ้านล้านนาเพื่อการส่งเสริมสุขภาพในโรงพยาบาลศูนย์ลำปางอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม

การจัดการการใช้ดนตรีพื้นบ้านล้านนาเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปางใช้การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม จะประกอบด้วยแนวทางดังนี้

1) ประสานความร่วมมือกับภาคประชาชน กลุ่มบุคคล เอกชนและหน่วยงานต่างๆ ในจังหวัดลำปาง ในลักษณะจิตอาสาและมีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนเพื่อการบริหารและส่งเสริมสุขภาพของประชาชน ได้แก่

1.1) เทศบาลนครลำปาง สำนักงานการศึกษาที่ทำหน้าที่ ส่งเสริม อนุรักษ์และธำรงไว้ซึ่งมรดกทางวัฒนธรรม สนับสนุนงบประมาณและการดำเนินกิจกรรมการใช้ดนตรีพื้นบ้านล้านนาเพื่อการส่งเสริมสุขภาพในโรงพยาบาลลำปาง

1.2) สถาบันการศึกษาที่อยู่ในเขตเทศบาล ที่มีโครงการบรรเลงดนตรีพื้นบ้านล้านนาเข้ามามีส่วนร่วม สนับสนุน บุคลากร อาทิเช่นวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครลำปาง วิทยาลัยอาชีวศึกษาเมืองลำปาง วิทยาลัยอาชีวศึกษาเมืองลำปาง วิทยาลัยอาชีวศึกษาเมืองลำปาง วิทยาลัยอาชีวศึกษาเมืองลำปาง มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนโครงการเล่นดนตรีพื้นบ้านล้านนา และร่วมกิจกรรมการถ่ายทอดและเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านล้านนาเพื่อการส่งเสริมสุขภาพ

ในโรงพยาบาล รวมทั้งจัดเป็นแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของชุมชนเกี่ยวกับองค์ความรู้ดนตรีพื้นบ้านล้านนา

1.3) ชมรมผู้สูงอายุ เข้ามาสนับสนุนด้านภูมิปัญญา ทำหน้าที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาในท้องถิ่นด้านดนตรีพื้นบ้านให้กับชุมชน

1.4) ชมรมจิตอาสา เข้ามามีส่วนร่วมในการบรรเลง เพลงดนตรีพื้นบ้านล้านนา แนะนำสนับสนุนบุคลากรให้กับชุมชน และ แนะนำนักเรียนนักศึกษาในสถานศึกษา รอบๆ โรงพยาบาล ที่เข้ามาทำกิจกรรมจิตอาสาเพิ่มเติมในส่วนดนตรีพื้นบ้านล้านนา

1.5) ชมรมดนตรี จากหน่วยงานราชการต่างๆ เช่น ชมรมดนตรีสถานีตำรวจภูธร อำเภอมือสองลำปาง สนับสนุนและเข้ามามีส่วนร่วมในการบรรเลงเพลงในโรงพยาบาล ในรูปแบบและท่วงทำนอง ตามลักษณะที่กำหนดไว้

1.6) ศิลปินล้านนา ที่บรรเลงเพลงพื้นบ้าน เข้ามามีส่วนร่วมในการให้คำแนะนำ บทเพลงที่เหมาะสม และถ่ายทอดเพลงพื้นบ้านล้านนาที่มีเนื้อหาในการส่งเสริมสุขภาพ ด้านต่างๆ ให้แก่ผู้สนใจ

1.7) ช่างซอ และพ่อครูซอ มีส่วนร่วมสนับสนุนในการแต่งเพลง และวรรณกรรมซอที่เกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพ ด้านต่างๆ

2) การเปิดโอกาสหรือเปิดพื้นที่ให้ หน่วยงาน หรือผู้ที่อยู่นอกโรงพยาบาล ซึ่งได้แก่ ชุมชนต่างๆ หรือศิลปินพื้นบ้าน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการใช้ดนตรีพื้นบ้านล้านนา บรรเลงให้ ผู้ป่วย ญาติ ฟังโดยได้อาศัย หลักการการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่มีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การมีส่วนร่วมในการศึกษาชุมชนด้วยการกระตุ้นให้ประชาชนได้ ศึกษาร่วมกันเพื่อเรียนรู้สภาพชุมชนวิถีการดำเนินชีวิตทรัพยากรบุคคลและสิ่งแวดล้อม ที่เอื้อหรือส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพต่างๆ

ขั้นตอนที่ 2 การมีส่วนร่วมในการวางแผนโดยการรวมกลุ่มอภิปรายและแสดง ความคิดเห็นเพื่อที่จะนำดนตรีล้านนา เข้ามามีบทบาทในการบรรเลงที่กระตุ้นให้มีการ ส่งเสริมสุขภาพ

ขั้นตอนที่ 3 การมีส่วนร่วมในการดำเนินการพัฒนาด้วยการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์แรงงานเงินทุนหรือเข้าร่วมบริหารงานการใช้ทรัพยากรการประสานงานและ การดำเนินการช่วยเหลือจากองค์กรภายนอก

ขั้นตอนที่ 4 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการพัฒนาโดยการนำเอา กิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ทั้งด้านวัตถุและจิตใจอยู่บนพื้นฐานของความเท่าเทียมกันของบุคคลและสังคม

ขั้นตอนที่ 5 การมีส่วนร่วมในด้านการติดตามผล ประเมินผล และการพัฒนา

5.2.3 งบประมาณสนับสนุน

การสนับสนุนงบประมาณที่ใช้เพื่อสวัสดิการสำหรับผู้บรณลง แบ่งแยกได้เป็น 2 ส่วน คือ

1) งบประมาณภายในโรงพยาบาล ดำเนินการโดย ชมรมดนตรีไทย ในโรงพยาบาล เสนอของบเพื่อรับการสนับสนุนจากโรงพยาบาลในด้านต่างๆ

2) งบประมาณจากภายนอกโรงพยาบาล อาจขอรับการสนับสนุนจากองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลนครลำปาง องค์การบริหารส่วนจังหวัดลำปาง สมาชิกสภาจังหวัด ภาคเอกชน ห้างร้านต่างๆในเขตเทศบาล อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

5.2.4 แนวทางการจัดการการใช้ดนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง

แนวทางของคนตรีเพื่อการส่งเสริมสุขภาพของโรงพยาบาลศูนย์ลำปางมีข้อเสนอแนะแนวทาง ดังนี้

1) การกำหนดรูปแบบ และท่วงทำนองของคนตรีไทย และคนตรีพื้นบ้านล้านนา ที่เหมาะสมที่จะบรรเลงในโรงพยาบาล เพราะเหตุว่า ภูมิหลังของผู้ฟังที่มีความแตกต่างของวัย ความชอบในจังหวะ และทำนองถือเป็นปัจจัยสำคัญ คนตรีเป็นผลผลิตทางศิลปะของมนุษย์ที่เกิดขึ้นอยู่คู่กับวิถีการดำรงชีวิต คนตรีมีลักษณะที่เป็นประโยชน์ ดังนั้นการใช้คนตรีเพื่อตอบสนองทำให้เกิดความสุข ความผ่อนคลาย หรือเพื่อให้บรรเทาอาการแห่งความทุกข์ทั้งปวงนั้น คนตรีที่นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันควรมีหลักการในการเลือกสรรคนตรีให้เหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้แก่

การฟัง แบ่งได้เป็น ดังนี้

1.1) การฟังเพื่อการผ่อนคลาย ควรเลือกเครื่องดนตรี บรรเลงในแนวที่ชอบ อาจเป็นคนตรีที่ช้าเนิบ มีจังหวะในอยู่ไม่เกิน ระดับการเต้นของหัวใจ โทณเสียงไม่สูงเกินไป ฟังแล้วเกิดความสุข

1.2) การฟังเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน เมื่อเกิดสภาวะเหงา หดหู่ หรืออยู่ในบรรยากาศที่มีแต่ความเงียบ อาจเลือกเพลงที่ให้ความหมายในทางสนุกสนาน จังหวะที่เร็วขึ้นเล็กน้อย อาจทำให้รู้สึกกระชุ่มกระชวยขึ้นได้

1.3) การฟังเพื่อทำความเข้าใจเนื้อร้อง เพลงลักษณะนี้พบมากในบทเพลงที่ใช้ประกอบการสอน หรือวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาได้แก่ จ้อย คำว ซอ ต่างๆ ใช้ในการช่วยให้เกิดการเบี่ยงเบนของจิตใจเพื่อละวางจากสิ่งที่หมกมุ่นอยู่ ให้มีความสนใจเนื้อร้องของเพลง การฟังคำร้องเพื่อให้เกิดความเข้าใจในปรัชญาของชีวิต รู้จักการปล่อยวางได้มากขึ้น และก่อให้เกิดเป็นสมาธิในจิตใจ เพราะจิตใจให้ความสนใจในความหมายของเพลงแทนการคิดหมกมุ่นในเรื่องอื่นๆที่เป็นโทษ

การร้อง มีลักษณะที่หลากหลาย การร้องเพื่อรื่นเริงบันเทิงใจ เพราะเมื่อคนเรา ร้องเพลงที่ตนชอบแต่ครั้งนั้น ฮอร์โมนแห่งความสุขได้แก่ เอนดอร์ฟิน (Endorphins) จะหลั่งออกมา การร้องแบบนี้ ผู้ร้องสามารถร้องตาม ได้ตามใจปรารถนา จะร้องเบาหรือร้องคลอๆไปกับเสียงเพลงและจังหวะ ก็ไม่มีข้อบังคับ ขอเพียงผู้ร้องมีความพึงพอใจก็จะทำให้เกิดความผ่อนคลายได้ การบรรเลง ในโรงพยาบาลนั้น อาจทำเป็นเนื้อเพลงลงบนแผ่นกระดาษ ให้ผู้ฟังร้องตามประกอบ ในการบรรเลงเพลงที่ร่วมสมัย แต่ละลักษณะของเพลง โดยเครื่องดนตรีพื้นบ้านได้

2) สถานที่ในโรงพยาบาล ถือเป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญประการหนึ่งเพราะสถานที่ ที่มีลักษณะใกล้เคียงธรรมชาติมากที่สุด ก็จะทำให้เสียงดนตรีได้รับความสนใจยิ่งขึ้น และสถานที่นั้น ควรมีความเหมาะสมทั้งอุณหภูมิ ความเงียบสงบ และไม่เป็นเส้นทางสัญจรที่จอแจมากเกินไป คือ ไกลจากเส้นทางคมนาคม สถานที่ที่ได้รับการตกแต่งเพื่อบรรเลงดนตรีให้เหมาะสม ทำให้มี ความสวยงาม กลมกลืน การจัดบรรยากาศต่างๆทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกที่ดีได้

แนวทางการจัดการด้านสถานที่นั้น เพื่อให้การบรรเลงดนตรีพื้นบ้านล้านนาเกิดประโยชน์ ในทางปฏิบัติจริง ความสำคัญของสถานที่สำหรับบรรเลงหรือสำหรับการรับฟังนั้น เป็นสิ่งสำคัญที่ต้องคำนึง เพราะนอกจากบรรยากาศที่เป็นปัจจัยในการรับฟังแล้วสถานที่ที่เหมาะสมนั้นจะไม่รบกวนการฟังและการบรรเลงเพลงพื้นบ้านล้านนา จึงเห็นควรเสนอแนวทางด้านสถานที่ดังนี้

2.1) จัดให้มีสถานที่สำหรับการบรรเลง ในบริเวณโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง โดยให้มีลักษณะเป็นห้อง ในขนาดที่พอเหมาะ หรือบริเวณที่ ผู้ฟังสามารถรับฟังการบรรเลงได้อย่างดี ไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก โดยแบ่งห้องเป็น 2 ลักษณะคือ

2.1.1) สำหรับประชาชนทั่วไป ใช้พื้นที่ที่เปิดโล่ง หรือที่มีอากาศปลอดโปร่ง ที่มีการเดินเท้าผ่าน เช่น บริเวณใกล้จุดตรวจผู้ป่วยนอก ใกล้ห้องยา และควรมีเก้าอี้สำหรับนั่งฟัง เพื่อให้ประชาชนทั่วไปที่มาใช้บริการ หรือมารับ ส่ง

ผู้ป่วยและญาติ ให้มีโอกาสดูรับฟังเพลงพื้นบ้านล้านนา อันจะก่อให้เกิด การผ่อนคลาย ลดความวิตกกังวล และสำนึกในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ล้านนา

2.1.2) สำหรับผู้ป่วยที่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้บ้าง หรือผู้ป่วยที่พักฟื้นจากการรักษาพร้อมที่จะกลับบ้านในเวลาสมควร หรือผู้ป่วยที่มีญาติเฝ้าดูแลตลอดเวลา โดยไม่มีข้อห้ามหรือข้อจำกัด จากแพทย์ผู้ทำการรักษา พยาบาล ควรจัดสถานที่สำหรับการรับฟังเฉพาะเป็นห้อง โดยห้องที่จะรับฟังเพลงดนตรีพื้นบ้านล้านนานั้น ไม่มีเสียงรบกวนจากภายนอก ควรมีเก้าอี้ และบรรยากาศที่เป็นธรรมชาติ เสียงที่บรรเลงไม่ดังจนเกินไปตามแนวทางการใช้ดนตรีเพื่อการบำบัด ทำให้ผู้ป่วย ที่รับฟังนั้นลดความเครียดจากอาการป่วย หรือไม่สุขสบายจากภาวะของโรค เพื่อทำให้เกิดการผ่อนคลาย ลดความวิตกกังวล ลืมความเจ็บปวด ความไม่สบาย ได้ชั่วขณะหนึ่ง เพิ่มสมรรถนะในการเสริมสร้างสุขภาพกายและใจ ของผู้ป่วย

2.2) เสนอโครงการจัดสร้างห้องประชุมสนทนาการและนันทนาการ เพื่อประโยชน์ในการใช้บรรเลงดนตรี หรือเพื่อดำเนินกิจกรรมบริการด้านอื่นๆ เช่นเพื่อการประชุมกลุ่ม

3) อุปกรณ์ และเครื่องเสียง เป็นส่วนที่ช่วยให้การบรรเลงดนตรีในโรงพยาบาล ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายเป็นอย่างดี ถ้าอุปกรณ์มีคุณภาพ มีความทันสมัย จะช่วยให้เกิดความสะดวกสบายในการบรรเลงและการรับฟัง เป็นกระตุ้นผู้ฟังส่งผลให้กิจกรรมดนตรีในโรงพยาบาล มีประสิทธิภาพ อุปกรณ์ที่สำคัญ ได้แก่

เครื่องดนตรี ควรเป็นเครื่องดนตรีที่มีเสียงไม่เพี้ยน ทำให้ผู้ฟังมีความพึงพอใจ และจะเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน

เครื่องขยายเสียง ควรเป็นเครื่องที่มีตัวปรับเสียงสูง-ต่ำได้ และควรเป็นเครื่องเสียงที่มีคุณภาพ ไม่มีเสียงก้องกังวานสอดแทรก เพราะจะทำให้รบกวนในการรับฟังขาดหายไป

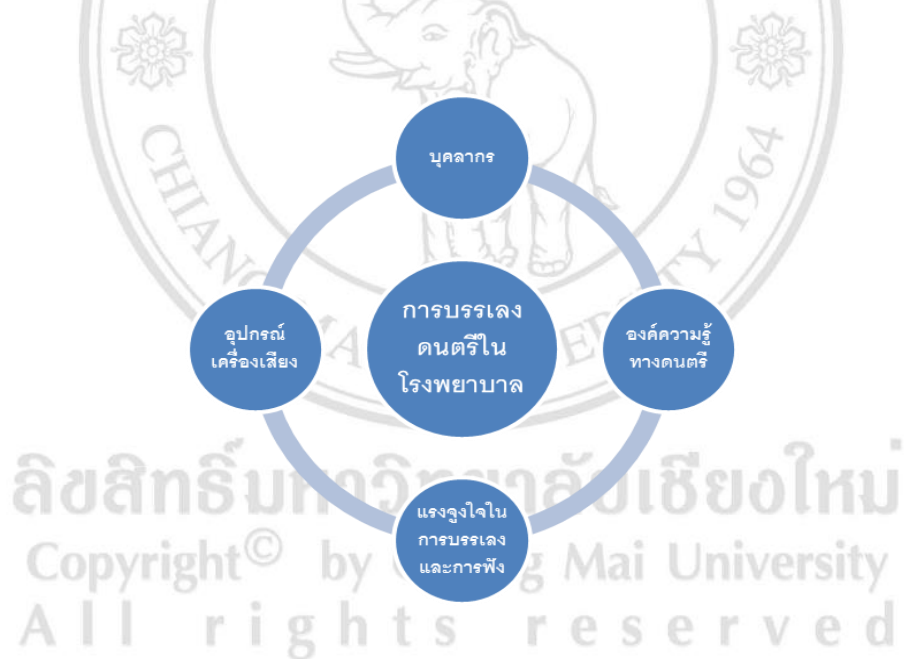
4) การสร้างรูปแบบการฟังเพลง เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพผู้ร่วมฟังเพลง วิธีการโน้มน้าวและกระตุ้นให้ผู้ฟัง มีความสนใจติดตาม เพื่อให้เกิดความพึงพอใจ ดังนั้นกลุ่มเป้าหมาย ที่มีลักษณะแตกต่างกัน ทั้งในด้านสภาวะความพร้อมของร่างกาย จิตใจ อายุ และเพศ ได้แก่

การบรรเลงดนตรีสำหรับ ผู้ป่วย ควรมีความสอดคล้องกับสภาพทางร่างกายและจิตใจ

การบรรเลงเพลงสำหรับผู้ใหญ่ ที่มีอายุตั้งแต่ 25-60 เนื่องจากเป็นวัยทำงานจึงเกิดความเครียดเกี่ยวกับหน้าที่การงานความขัดแย้งทางความคิด ความเชื่อ หรือชีวิตครอบครัว รวมทั้งสภาพแวดล้อมในชีวิตประจำวัน

การบรรเลงเพลงสำหรับผู้สูงวัย ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ความเครียดมักเกิดจากความกังวลในเรื่องความเจ็บป่วย หรือความวิตกกังวลที่บุตรหลานต้องแยกครอบครัวไปจากตน หรืออื่นๆ ทำให้เกิดอาการซึมเศร้า เหนื่อย และเก็บตัว สำหรับผู้ที่มีความพลัดพรากจากคู่ชีวิต ทำให้เกิดความเหงา ซึมเศร้า จนถึงภาวะความจำเสื่อม การฟังเพลงควรมีวัตถุประสงค์ให้เดือนความทรงจำ ของผู้ที่มีอาการหลงลืมได้ ให้ระลึกถึงเนื้อร้องและทำนองอันเป็นที่โปรดปรานในอดีต เป็นการเรียกความทรงจำกลับมาขณะหนึ่ง

การสร้างแรงจูงใจที่จะรับฟังเพลง ถือเป็นทักษะและประสบการณ์ที่เคยได้ยินได้ฟัง ในการบรรเลง ที่ต้องใช้ความสามารถด้านดนตรี ในการที่จะทำให้ดนตรีพื้นบ้านล้านนา เป็นสิ่งที่ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดในวิถีชีวิตรอบๆ ตัวในขณะนั้นได้

แผนภูมิ 5.1 แสดงปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการบรรเลงดนตรีในโรงพยาบาลลำปาง

5) การสร้างรูปแบบดนตรีในโรงพยาบาลโดยใช้ดนตรีพื้นบ้านล้านนา เพื่อเป็นเครื่องมือให้ผู้ป่วยและญาติรับฟัง เพราะเพลงพื้นบ้านล้านนานั้น ถือได้ว่ากระแสนวัฒนธรรมที่ควรอนุรักษ์ไว้เพื่อส่งเสริมและเผยแพร่ให้อนุชนรุ่นหลัง

เนื่องจาก ระบบประสาทที่อยู่ในสมองนั้น จะสามารถทำให้ เรียนรู้และ จดจำเสียงต่างๆ ได้ เช่นเคยฟังดนตรีประเภทนี้มาก่อน หรือเสียงร้องที่จำได้ว่าเป็นเสียงใคร แบบใด มีความไพเราะ แค่ไหน ทำให้สมองเลือกจดจำเสียงที่ฟังแล้วมีความสุขก็จะทำให้เกิดความพึงพอใจ ก่อให้เกิดความสงบได้ ดังนั้นเพลงพื้นบ้านล้านนาถือเป็นเพลงที่มีอยู่ในวิถีของผู้คนในเมืองเหนือ เมื่อได้ฟังทำให้เกิดการระลึกถึงความทรงจำเมื่อครั้งวัยอันเก่าก่อนแต่ละวัยได้

ดนตรีพื้นบ้านล้านนานั้น แสดงให้เห็นถึงความคุ้นเคย และความผูกพันในวิถีชีวิต และความทรงจำ ตลอดเวลา เช่นเป็นแนวดนตรีธรรมะ เป็นดนตรีศาสนา หรือดนตรีในวัด โดยมีทำนอง ที่เรียกว่าลำน้า ในการสวดมนต์ สำหรับเทศนา ในแนวดนตรีพิธีกรรม เพื่อสร้างความเป็นมงคล สร้างความศักดิ์สิทธิ์ สร้างความขลังให้แก่พิธีกรรม และแนวดนตรีของชาวบ้านที่เป็นความบันเทิง สิ่งเหล่านี้มักเป็นที่คุ้นเคย คู่หูของผู้ฟังอย่างดี ทำให้ผู้ฟังได้รับอรรถรสจากการรับฟังเพลงที่คุ้นเคย และถ้าผู้บรรเลงมีฝีมือดีที่แสดงออกได้ถึง อารมณ์เพลง หรือท่วงทำนองที่เป็นที่คุ้นหู ทำให้ผู้ฟังเกิดอารมณ์ผ่อนคลายได้เป็นอย่างดี

การเลือกเพลงที่จะใช้บรรเลงนั้น มักจะเลือกเพลงที่มีจังหวะช้าเนิบ สลับกับจังหวะเร็ว เพื่อให้เกิดอรรถรสการฟัง ซึ่งจังหวะของเพลงพื้นเมืองยังไม่มีกำหนดอัตราจังหวะแบบเพลงไทยเดิม แต่ถ้าเอาเพลงไทยเดิม มาเล่น ก็จะเล่นจังหวะตามเพลงไทยเดิมนั้นๆ และการประยุกต์เพลงลูกทุ่งร่วมสมัยให้เข้ากับเพลงพื้นเมืองนั้น จะช่วยให้ผู้ฟังเกิดความตื่นตาตื่นใจ และติดตามฟังอย่างสนใจ

วรรณกรรมพื้นบ้านที่เล่าขาน เรื่องราวต่างของวิถีชีวิตคนเมือง หรือเรื่องราวคำสอนต่างๆ ได้แก่ การขับซอ ที่สามารถประยุกต์ เรื่องราวที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมสุขภาพได้ อาทิ เช่น ซอการรับประทานยา ซอการทำความสะอาดฟันและช่องปาก ซออาหารเสริมต่างๆ เพราะเสียงซอจากช่วงซอ นั้น ช่วยให้เกิดการฟังอย่างตั้งใจ ทำให้จิตใจผูกติดกับเนื้อหาของซอ ถือได้ว่าเป็นวิธีการส่งเสริมสุขภาพโดยใช้อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเช่นดนตรีพื้นบ้านล้านนาได้เป็นอย่างดี

6) การสร้างแรงจูงใจให้ บุคลากรที่บรรเลงดนตรีพื้นบ้านล้านนา ให้เกิดขวัญและกำลังใจที่จะบรรเลงขับกล่อมให้ผู้ป่วยและญาติได้รับฟัง ด้วยการเพิ่มสิทธิพิเศษบางประการให้กับ นักดนตรีเหล่านั้น เช่น การให้สิทธิพิเศษ เมื่อเข้ารับการรักษาพยาบาล ลดการเข้าคิวรอตรวจนาน โดยให้จัดลำดับเข้าคิวในการตรวจรักษา ในฐานะเจ้าหน้าที่โรงพยาบาล ที่มีช่องทาง

เสริม ไว้อยู่แล้ว หรือการจัดให้มีที่จอดรถเฉพาะสำหรับผู้ที่มีจิตอาสา ที่จะทำประโยชน์ด้าน
ดนตรีพื้นบ้านล้านนา

การประสานงานกับ โรงเรียนที่นักเรียนมีความสามารถด้านดนตรีพื้นบ้านล้านนาและ
พร้อมที่จะเป็นจิตอาสา หรือสนใจงานด้านสุขภาพ ให้มีโอกาสดึงผลงานจากการมีส่วนร่วม
ในการบรรเลงพื้นบ้านล้านนาเพื่อการส่งเสริมสุขภาพนั้นเป็นส่วนหนึ่งของการดูแลผู้ป่วย เพื่อ
เป็นข้อมูลประกอบการศึกษาในระดับสูงต่อไป

7) พัฒนาเครื่องดนตรีพื้นบ้านล้านนา ให้เกิดประโยชน์ในด้าน การบำบัดอย่างแท้จริง
ตามแนวทางของดนตรีบำบัดในสากล เพื่อศึกษาและประเมินผล อันจะนำไปสู่การพัฒนา แนว
ทางการใช้ดนตรีพื้นบ้านล้านนาเพื่อการบำบัด ให้เกิดประโยชน์ยิ่งขึ้นไป

จากแนวทางการจัดการการใช้ดนตรีพื้นบ้านล้านนา เพื่อการส่งเสริมสุขภาพใน
โรงพยาบาลลำปาง อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง นั้นเป็นแนวทางที่แสดงให้เห็นถึงการใช้คุณค่า
ของศิลปวัฒนธรรมที่มีอยู่ในภูมิภาค มาประยุกต์ใช้ร่วมกับการรักษา หรือบรรเทาอาการและ
สภาวะความเจ็บป่วยของผู้ป่วย ตลอดจนความเครียดของญาติ ในความวิตกกังวลต่างๆ ที่
ส่งผลต่อสภาวะความเป็นอยู่ทั้งญาติ และต่อตัวผู้ป่วยเอง ถือเป็นส่งเสริมสุขภาพควบคู่ไป
กับการรักษาได้อีกทางหนึ่ง ตามแนวนโยบายของโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง และการพัฒนาระบบ
บริการการแพทย์ด้านต่างๆ ซึ่งหากผลการใช้แนวทางการจัดการดังกล่าวสัมฤทธิ์ผลและเป็นไป
ได้จริงในทางปฏิบัติย่อมก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ป่วยและญาติ ตลอดจนการมีส่วนร่วมของ
ภาคประชาชน ที่จะทำให้ข้อเสนอแนะแนวทางดังกล่าว พัฒนาไปเป็นแนวทางในการปฏิบัติ
ยังหน่วยงานสาธารณสุขอื่นๆต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved